

Tom 12/2020, ss. 73-87

ISSN 0860-5637

e-ISSN 2657-7704

DOI: 10.19251/rtnp/2020.12(4)

www.rtnp.mazowiecka.edu.pl

Piotr Maciej Dziembowski

Towarzystwo Genealogiczno-Heladyczne w Poznaniu

ORCID: 0000-0001-8199-4403

UMOWA DZIERŻAWY CEŁ KRÓLEWSKICH PODSTOLEGO BRACŁAWSKIEGO MACIEJA JÓZEFA DZIEMBOWSKIEGO Z 1750 ROKU

THE ROYAL DUTIES LEASE AGREEMENT OF THE BRACLAW LORD STEWARD MACIEJ JOZEF DZIEMBOWSKI FROM 1750

Streszczenie:

W Archiwum Państwowym w Poznaniu znajduje się zbiór dokumentów dotyczący spuścizny po Antonim Kossowskim, podkomorzym nadwornym koronnym i administratorze ceł królewskich. W aktach tych zachował się dokument z 24 listopada 1750 roku dotyczący oddania w dzierżawę ceł królewskich z prowincji mazowieckiej, podlaskiej oraz z komory lubelskiej i sandomierskiej, udzielonej podstolemu braclawskiemu Maciejowi Józefowi Dziembowskiemu. Z kontraktu dowiadujemy się o wysokościach rocznych opłat, sposobie ich płatności i o zaleceniach odnośnie prowadzenia poboru cła.

Słowa kluczowe: Dziembowski, Kossowski, dzierżawa, cło.

Summary:

In the State Archive in Poznań there is a collection of documents related to the inheritance of Antoni Kossowski, the Crown court chamberlain and administrator of royal customs. The collection includes a document dated 24 November 1750 concerning the lease of royal customs duties from the provinces of Masovia, Podlachia and from the chambers of Lublin and Sandomierz, granted to Maciej Józef Dziembowski, the high steward of Braclaw. The contract informs about annual payments, ways of paying them and instructions on retrieving customs duties.

Keywords: Dziembowski, Kossowski, lease, custom duty

UMOWA DZIERŻAWY CEŁ KRÓLEWSKICH PODSTOLEGO BRACŁAWSKIEGO MACIEJA JÓZEFA DZIEMBOWSKIEGO Z 1750 ROKU

W Archiwum Państwowym w Poznaniu w zespole: Antoni Kossowski – spuścizna (podkomorzy nadworny koronny), szef Regimentu Pieszego Łanowego, administrator ceł królewskich, znajduje się m.in. dokument dotyczący dzierżawy ceł królewskich, zawarty 24 listopada 1750 roku, pomiędzy Antonim z Głogowy Kossowskim¹, podskarbin nadwornym koronnym a Maciejem Dziembowskim, podstolim braclawskim [APP, AK, sygn. 53/970/0/2.2/41]. Kontrakt został spisany na 4 stronach (2 karty dwustronne zapisane)². Językiem dominującym jest język polski z wtrąceniami w języku łacińskim.

Kontrakt został sporządzony w Warszawie 24 listopada 1750 roku.

Maciej Józef Dziembowski, herbu Pomian, pochodził z okolic Rogoźna w Wielkopolsce. Prawdopodobnie był synem Stanisława, pisarza miejskiego (1692) [APP, AMR, sygn. 53/1115/0/-/I/7, s. 259, 260] i wójta w Ryczywole (1701) [APP, AMR, sygn. 53/1115/0/-/I/7, s. 275] oraz wnukiem Stanisława i Marianny z Ryczywołu [APP, AMR, sygn. 53/1115/0/-/I/7, s. 204, 205, 207,

---

¹ Antoni z Głogowy Kossowski, herbu Dołęga, poseł sejmowy, podskarbi nadworny koronny, sekretarz wielki koronny. – więcej zob.: B. Krakowski, *Kossowski Antoni h. Dołęga (1701-1771)*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław-Warszawa-Kraków 1968-1969, t. XIV, s. 309-311; *Urzędnicy centralni i nadworni Polski XIV-XVIII wieku. Spisy*, opr. K. Chłapowski, S. Ciara, Ł. Kądziela, T. Nowakowski, E. Opaliński, G. Rutkowska, T. Zielińska, pod red. A. Gąsiorowskiego, Polska Akademia Nauk, Biblioteka Kórnicka, Kórnik 1992, zapis: 806, 918, 969.

² Karty numerowane w czasach współczesnych (ołówkiem) z oznaczeniami: 2, 3, 4, 5.

208, 210, 227, 249]. Posiadał brata nieznanego z imienia [AGAD, ZAC; *korespondencja między różnymi osobami, częściowo nie ustalonymi*, sygn. 1/388/0/-/688]³. Urodzony ok. 1690 roku, zmarł w Pyzdrach 10 lipca 1759 roku [AAW, KMP, zespół 175/132]⁴. Dwukrotnie żonaty. Ślub po raz pierwszy w Rogoźnie 21 stycznia 1714 roku z Katarzyną Lisowską [AAP, KMR, sygn. 252/01], zmarłą w Krzepicach 11 września 1738 roku [AAC, LBCM, Krzepice, sygn. KM 591, k. 324]. Z tego związku:

- Katarzyna, urodzona w Krzepicach, tam też ochrzczona 18 listopada 1714 roku [AAC, LB Krzepice, sygn. KM 590, k. 70v]⁵; ślub ze Stanisławem Skrzetuskim herbu Jastrzębiec [APP, KGO, sygn. 14, mkr. 18083 f. 141v]⁶,
- Dorota, urodzona w Krzepicach, tam też ochrzczona 4 lutego 1717 roku [AAC, LB Krzepice, sygn. KM, 590, k. 78v]⁷,
- Magdalena, urodzona w Krzepicach, tam też ochrzczona 6 maja 1719 roku [AAC, LB Krzepice, sygn. KM 590, karta 90]⁸; ślub w Krzepicach 17 lipca 1740 roku z Wojciechem Franciszkiem Staniewskim herbu Sarykoń [AAC, LBCM Krzepice, sygn. KM 591, k. 20],
- Stanisław, urodzony w Krzepicach, tam też ochrzczony 15 listopada 1720 roku [AAC, LB Krzepice, sygn. KM 590, k. 99/99v]⁹; zmarł w Krzepicach 8 marca 1724 roku [AAC, LBCM Krzepice, sygn. KM 591, k. 254]¹⁰,
- Jerzy Wojciech, urodzony w Krzepicach, tam też ochrzczony 12 kwietnia 1722 roku [AAC LB Krzepice, sygn. KM 590, k.105]¹¹. Zmarł w Kępnie 14 kwietnia 1763 roku [AAP, KMK, sygn. PM 117/08]¹². Ślub w Starokrzepicach 9 sierpnia 1749 roku z Antoniną Heleną

³ Jego brat wspomniany w korespondencji z Radziwiłłem (bez imienia; list z 14 stycznia 1725 roku). Być może identyczny ze Stanisławem Dziembowskim, rajcą miejskim w Rogoźnie w latach 1717-1731 – AAP, KMR, sygn. PM 252/01 – wymieniany jako chrzestny.

⁴ Informacja, że pochowany u franciszkanów.

⁵ Chrzestni: Jan Muchacki i Marianna Psarciduska.

⁶ Oryginał w AGAD – sygn. 1/63/14.

⁷ Chrzestni: Jan Rosiński i Teofila Habatulska.

⁸ Chrzestni: Jan Błażej Habatulski i Dorota Elsterowa.

⁹ Chrzestni: Albert Ruszinski i Teresa Bzowska.

¹⁰ Zmarł w wieku 4 lat.

¹¹ Chrzestni: Jerzy Rostkiewicz i Teresa Skąpska.

¹² Zapis jako *Dziębowski*. Adnotacja, że pochowany w krypcie kościelnej 18 kwietnia, miał 41 lat.

- Januszewską (I. v. Bartoszewicz)[AAC, MMC, sygn. KM 1140, s. 17]¹³, córką Franciszka Ohm Januszewskiego i Heleny Józefy Rostek, urodzoną (ochrzczoną) w Karwinie 20 listopada 1729 roku [AZO, SMS, sygn. Ka-II-3, f. 34]. Antonina powtórnie zamężna 18 sierpnia 1767 roku w Koziegłówkach za Józefa Madalińskiego, łowczego wieluńskiego, dziedzica Niedzielska [AAC, RZ, sygn. KM 579, s. 88]. Zmarła po 1787 roku [AAP, KMPF, sygn. PM 229/09¹⁴; Wiśniewski, 1936, s. 356¹⁵]
- Antoni Józef, urodzony w Krzepicach, tam też ochrzczony 18 maja 1724 roku [AAC, LB Krzepice, sygn. KM 590, k. 119]¹⁶; zmarł w Krzepicach 18 września 1725 roku [AAC, LBCM Krzepice, sygn. KM 591, k. 260],
  - Elżbieta Salomea, urodzona w Krzepicach, tam też ochrzczona 15 listopada 1725 roku [AAC, LB Krzepice, sygn. KM 590, k. 128]¹⁷; ślub z Aleksandrem z Zyrzyna Zyrzyńskim herbu Janina, synem Stefana, urodzonym ok. 1687, zmarłym w Sędziejowicach 6 marca 1767 [AAŁ, KMS, zespół 507/42/222]¹⁸,
  - Barbara, urodzona w Krzepicach, tam też ochrzczona 5 grudnia 1726 [AAC, LB Krzepice, sygn. KM 590, k. 13v]¹⁹; ślub ze Stefanem Skarbak Rudzkim [Boniecki, 1902, s. 177],
  - Jan, urodzony w Krzepicach, tam też ochrzczony 11 maja 1729 roku [AAC, LB Krzepice, sygn. KM 590, k. 144v]²⁰; zmarł w Krzepicach 14 maja 1729 roku [AAC, LBCM, sygn. Krzepice KM 591, k. 273].

---

¹³ Jerzy Wojciech wymieniony jako *Notarius Thesauri Regni*. Antonina była z Bartoszewiczem rozwiedziona, mieli syna Karola ur. ok. 1749 roku, zmarłego w Krzepicach 21 czerwca 1750 roku (wiek semi duorum) – AAC, LBCM Krzepice, sygn. KM 591, s. 2v.

¹⁴ Córka Antoniny i Józefa - Marianna bierze ślub w Ostrzeszowie 1 stycznia 1788 roku – AAP, KMO, sygn. PM 210/05, z Michałem z Paruszewa Paruszewskim h. Pogoń, burgrabią i subdelegatem grodzkim sieradzkim, synem Szymona i Modlińskiej, urodzonym ok. 1764 roku. Antonina jest świadkiem na jej ślubie. Michał zmarł w Poznaniu 22 czerwca 1794 roku – AAP, KMPF, sygn. PM 229/09.

¹⁵ Antonina wspomniana w księgach metrykalnych Siewierza w 1767 roku jako chrzestna Antoniny Józefy Wędrychowskiej, córki Ignacego i Franciszki ekonomów zamku siewierskiego.

¹⁶ Chrztu udzielił Michał Horbowski, chrzestni: Józef z Tęczyna Ossoliński, Teresa Skąpska, Albert Rosnowski, Gertruda Rendaczka.

¹⁷ Chrzestna: Justyna Wizemborkowa.

¹⁸ Zmarł w wieku 80 lat.

¹⁹ Chrzestni: Jan Goliański i Gertruda Randaczka.

²⁰ Chrzestni: Jan Woynarowicz i Gertruda Rendaczka.

- Ślub po raz drugi przed listopadem 1739 roku z Joanną Pikli (Piklowna) [AAC, LB Krzepice, sygn. KM 590, k. 198v]²¹. Z tego związku:
- Damazy Józef, urodzony w Krzepicach, tam też ochrzczony 3 grudnia 1743 roku [AAC, LB Krzepice, sygn. KM, 590, k 216]²², prawdopodobnie zmarł dzieckiem²³,
- Helena, zmarła 2 czerwca 1835 roku [Nejman, 2017, s. 423]. Dwukrotnie zamężna, po raz pierwszy ślub 1762/63 roku z Felicjanem Dzierzbickim herbu Topór, synem Stanisława i Zofii Piekarskiej, skarbnikiem brzezińskim (1771), wojski mniejszy łęczycki (1772-1775) [Boniecki, 1902, s. 189; Chłapowski i in., 1993, s. 31, 34]. Po raz drugi ze Stefanem Mołodeckim [Nejman, 2017, s. 423],
- Rozalia, zmarła Dzierżązna Dwór 18 lutego 1807 roku [AAW, księga zgonów parafii katolickiej Wierzchy, zespół 513/175]²⁴. Ślub przed 1784 rokiem z Józefem Dzierzbickim herbu Topór, synem Andrzeja i Elżbiety Dobrskiej [Boniecki, 1902, s. 188]²⁵, urodzonym ok. 1730 roku, zmarłym Dzierżązna 14 października 1810 roku [AAW, KMW, zespół 513/175]²⁶.

Joanna, po śmierci męża powtórnie wzięła ślub w Mikstacie 11 września 1759 roku z Wojciechem Porczyńskim burgrabią wieluńskim [AAP, KMM, sygn. 177/02]²⁷.

W 1719 roku Maciej Józef Dziembowski był administratorem starostwa krzepickiego, które wykupił od starosty Piotra Michała Mączyńskiego herbu Suche komnaty [Muznerowski, 1914, s. 40]²⁸. W 1724 roku wspomniany

²¹ W dniu 7 listopada 1739 roku Joanna Dziembowska jest wspomniana w Krzepicach jako chrzestna Stanisława Kostki, syna Karola Wodzińskiego i Rozalii – AAC, LB Krzepice, sygn. KM 590, k. 198v. Joanna prawdopodobnie pochodziła z Kluczborka. W tym samym dniu, przy chrzcie brata bliźniaka Stanisława Kostki – Macieja, jako chrzestna jest wymieniona panna Helena Piklowna z Kluczborka, być może siostra Joanny.

²² Chrzestni: Jerzy Dziębowski (brat ochrzczonego) i Zofia Pilsniaczka.

²³ Nie wymieniony po śmierci ojca jako jeden ze spadkobierców.

²⁴ Pogrzeb 21 lutego 1807 roku, zmarła w wieku ponad 58 lat.

²⁵ Z tego związku Dionizy Maksym, urodzony Porczyzny w 1784 roku.

²⁶ Zmarł w wieku 80 lat, pochowany 16 października 1810 roku.

²⁷ Ślub jako wdowa po stolniku braclawskim, tam też rodzi się ich córka Marianna (1 września 1760 roku).

²⁸ „Administratoris Capitaneatus Krzepicensis” - tym tytułem jest określany w księgach metrykalnych parafii Krzepice przy chrztach swoich dzieci.

z Antonim ze Słupów Szembekiem i z innymi w sprawie dotyczącej Kłobucka, Zagórza, Walenczewa i Wilkowiewca (należącego do Rylskich i Rogczyńskich) [APK, SP, sygn. 29/18/0/1/8²⁹, k. 352v, zapis 50 i sygn. 29/18/0/1/9³⁰, k. 362, zapis 40]. W 1727 roku posiadał w Krzepicach kamienicę tzw. „Cerynowską” [AGAD, ZMK, KP, sygn. 1/4/0/3/S 21, karta 76 (s. 153)]. W 1730 roku został przyjęty w poczet konfratrów Bractwa Religijnego na Jasnej Górze wraz z żoną i dziećmi [Matyszczuk. 1982, s. 118]. W latach 1736-1743 prowadził korespondencję z Tomaszem Zarembą dotyczącą transakcji wołami i wieprzami o pieniądze, które zaginęły [PAN, BK, rkps 2072, k. 17-18v,19-20v,24-25v,43]³¹. W 1744 roku w korespondencji do Tomasza Zaremby oprócz życzeń świątecznych prosi o pomoc finansową w obliczu bankructwa jego dzierżawy [PAN, BK, Kórnik, rkps 2073, k. 7-8v]³². W 1745 roku wprowadzony do Piekar w ziemi czerskiej [Boniecki, 1902, s. 177]. W tym samym roku ma sprawę ze Zdrańskim o kwotę 8 000 złotych i 100 czerwonych złotych [PAN, BK, Kórnik, rkps 2073, k. 13-14v]³³. W 1748 roku udaje się do Wiednia w celu odebrania kilkunastu tysięcy złotych reńskich, przyznanych dekretem cesarskim za woły zabrane przez wojska austriackie [PAN, BK, Kórnik, rkps 2072, k. 65-65v]³⁴. Przed 1750 rokiem był dzierżawcą ceł królewskich z prowincji wielkopolskiej i wieluńskiej [APP, AK, sygn. 53/970/0/2.2/42, s. 1], a od 1750 roku prowincji mazowieckiej i podlaskiej [APP, AK, sygn. 53/970/0/2.2/41, s. 2-5]. W 1755 roku był podstolim owruckim (gubernia wołyńska) [Boniecki, 1902, s. 177]³⁵. Właściciel wsi Pińczyce w księstwie siewierskim, dzierżawca wszystkich dóbr biskupich w księstwie siewierskim za biskupa Z. Załuskiego. Majątek, szacowany przez współczesnych na 100 000 złotych przekazał synowi Jerzemu Wojciechowi [Kiryk, 1994, s. 230]. W 1755 roku wspomniany w literaturze jako dzierżawca ceł królewskich [Frank, 1967, s. 615; AGAD, ZKS, sygn. 1/56/0/122, f. 82]³⁶.

²⁹ Dawna sygnatura: Terr. Crac 413.

³⁰ Dawna sygnatura: Terr Crac 414.

³¹ Pisma datowane: Krzepice – 21 listopad 1736 roku, 26 listopada 1736 roku, 19 lutego 1737 roku, 15 marca 1743 roku. Podpisy jako *Dziębowski*.

³² Datowane Krzepice 11 kwietnia 1744 roku. Podpis jako *Dziębowski*.

³³ Sprawa dotyczy opłaty za woły. Datowane Sieradz 31 października 1745 roku. Podpis jako *Dziębowski*.

³⁴ Pismo do Tomasza Zaremby z prośbą o dopilnowanie jego spraw w Trybunale Koronnym w czasie jego nieobecności. Pismo datowane: Warszawa 20 września 1748 roku, podpis *M. Józef Dziembowski*.

³⁵ W publikacji *Urzednicy województw kijowskiego i czernihowskiego XV-XVIII wieku. Spisy*, [Janas i Kłaczewski, 2002] nie został wymieniony Maciej Józef Dziembowski jako podstoli owrucki.

³⁶ W księdze grodzkiej wymieniony z tą funkcją w sprawie z Józefem Pusińskim.

W roku 1755 roku prowadził korespondencję z dworem wiedeńskim w celu zaliczenia go w poczet ziemiańskiego rycerstwa czeskiego królestwa i połączonego z nim Śląska, zakończoną wydaniem dyplomu w dniu 22 listopada 1755 roku [OSW, AD1, sygn. AT-OeStA/AVA Adel RAA 90.39; OSW, AD2, sygn. AT-OeStA/FHKA SUS Fam.A. DT-183³⁷; Doerr, 1900, s. 239]. W 1756 roku prowadził sprawy z Janem i Adamem Mączyńskimi [APP, KGO, mkr. 18083, f. 37v]³⁸. W 1759 roku wspomniany wraz z żoną Joanną Ulrich Pikli, córką Heleny Golin(?), w sprawie kontraktu z 1750 roku dotyczącego 3000 florenów [APP, KGO, mkr. 18083, f. 293, 293v]³⁹. W tym samym roku wymieniony jako stolnik braclawski [AAP, KMM, sygn. MP 177/02]⁴⁰.

24 listopada 1750 roku spisał z Antonim Kossowskim, podskarbis nadwornym koronnym i administratorem ceł królewskich, akt dotyczący dzierżawy ceł królewskich z prowincji mazowieckiej i podlaskiej. Jak wynika z treści umowy, w chwili jej podpisywania był już dzierżawcą ceł królewskich z innych prowincji (wielkopolskiej i wielkuńskiej). Umowa została spisana na okres 3 lat, począwszy od dnia 1 stycznia 1751 roku do dnia 1 stycznia 1754 roku w formie 7 paragrafów. Na mocy tej umowy wszystkie komory, przykomory, trakty i szlaki, zostały oddane mu w dzierżawę, ze zgodą na pobór ceł od wszelkich towarów jak również, koni, bydła i wołów przemieszczających się lądem i wodą. Otrzymał również zgodę na zwiększanie i zmniejszanie liczby oficjalistów, w zależności od potrzeby, z zastrzeżeniem, że muszą oni na danym stanowisku mieć pismo podpisane i opieczętowane przez podskarbiego nadwornego koronnego. Maciej Józef Dziembowski, od przejętej w dzierżawę prowincji mazowieckiej i podlaskiej, zobowiązał się, do rocznej opłaty 2 000 talarów lub tynfów 10 000 (dziesięć tysięcy) płaconych czerwonymi złotymi, licząc czerwonego złotego po trzysta tynfów i dwa szóstaki. Opłata ma być płacona po zakończeniu każdego kwartału, nie później niż dwa tygodnie, w kwocie 2 500 tynfów, za potwierdzeniem kwitu. Pan podskarbi obiecuje swoją pomoc w różnych sporach i sprawach sądowych, z zastrzeżeniem, że koszty z tym związane będą

³⁷ Tutaj obszerna prawie 100-stronicowa korespondencja. W korespondencji brak informacji odnośnie przodków Macieja Józefa, jest jedynie informacja, że członkowie rodziny walczyli w obronie chrześcijaństwa pod królem Janem (niewątpliwie chodzi o Jana III Sobieskiego i wiktoryę wiedeńską 1683 roku).

³⁸ Oryginał w AGAD – sygn. 1/63/14.

³⁹ Oryginał w AGAD – sygn. 1/63/14.

⁴⁰ Wdowa po nim bierze ślub jako wdowa po stolniku braclawskim. APP, KGO, mkr 18152, f. 185 (oryginał w AGAD, sygn. 1/63/33) – z tym tytułem wymieniony w 1759 roku.

po stronie kontrahenta. Zaleca również ostrożność co do wszelkich zwolnień, jak też i obciążeń, aby z tego tytułu nie doszło do suplik, memoriałów i skarg. W przypadku komory lubelskiej, zostaje ona również oddana w trzyletnią dzierżawę razem z komorą sandomierską, z której ma być wypłacana pensja kościelna w kwocie 1 000 złotych polskich. Kwota ta ma być wypłacana, po skończeniu każdego kwartału do rąk podskarbiego. Po skończeniu okresu dzierżawy, obecny dzierżawca osiada pierwszeństwo w jego przedłużeniu. Pan podskarbi obiecuje również, w razie potrzeby, pomoc swoich ludzi nadwornych. W przypadku, gdyby nastąpiły wypadki losowe, jak: zaraza, przejście wojsk nieprzyjacielskich, jak i wojsk skonfederowanych, przez co interes mógłby szwankować, zostanie pomniejszona suma kontraktowa w takiej proporcji, jaką pan podskarbi sam otrzyma od króla.

Kontrakt dla większej ważności został podpisany przez obie strony i opatrzone pieczęciami.

W aktach Antoniego Kossowskiego, znajdujących się w Archiwum Państwowym w Poznaniu, zachowało się kilka pokwitowań dotyczących spłaty dzierżawy ceł przez Macieja Józefa Dziembowskiego. Są to kwity:

- datowany w Warszawie 9 grudnia 1756 roku, dotyczący 4 worków z tynfami (trzy po 3 000 tynfów i jeden z 2 000 tynfów) w ilości 11 000 [APP, AK, sygn. 53/970/0/2.2/42, k. 21],
- datowany w Wostrowie [Ostrowie] dnia 31 marca 1757 roku o treści [APP, AK, sygn. 53/970/0/2.2/42, k. 23]: „Anno 1757 d. ultima marti w Wostrowie od Jm Pana Macieja Józefa Dziembowskiego ceł JKmi kontrahenta na chorągiew JW. Jm Pana Kossowskiego Podskarbiego Nadwornego Koronnego generalnego administratora ceł JKmi Dobrodzieja płacy kwartałowej to jest za kwartał apriiliuszowy 1757 odebrałem złotych polskich 3675 co uczyni dobrej monety złotych pruskich 1740 gr 24 dicto tysiąc siedemset czterdzieści groszy dwadzieścia cztery, z której summy odebranej Jmci Pana Dziembowskiego kwituję i na to się własną podpisuję ręką. Datt at supra” + Czymbajewicz⁴¹.

---

⁴¹ Czymbajewicz (imię nieznanne, prawdopodobnie S. [Samuel?]) był porucznikiem w chorągwi Antoniego Kossowskiego. Pochodził z rodziny tatarskiej, legitymującej się herbem Warnia. Wylegitymowani w Królestwie w roku 1851 i 1857. E. Sęczys, *Szlachta wylegitymowana w Królestwie Polskim w latach 1836-1861*, wyd. DiG, Warszawa 2000, s. 112-113; S. Uruski, *Rodzina. Herbarz Szlachty Polskiej*, wyd. Gebethner i Wolff, Warszawa 1906, t. III, s. 44.

- datowany w Woźnikach 18 kwietnia 1758 roku, dotyczący odbioru 10 worków z tynfami na łączną kwotę 25 176, 2 tynfów [APP, AK, sygn. 53/970/0/2.2/42, k. 25],
- datowany w Woźnikach 20 kwietnia 1758 roku, dotyczący odbioru 7 worków z tynfami, na łączną kwotę 5 260,12 tynfów [APP, AK, sygn. 53/970/0/2.2/42, k. 25],
- datowany w Woźnikach 18 kwietnia 1758 roku, dotyczący odbioru 7 643 „bonae monetae” przez Antoniego Kossowskiego [APP, AK, sygn. 53/970/0/2.2/42, k. 31],
- datowany w Woźnikach 20 kwietnia 1758 roku, dotyczący odbioru kwoty 5 260 „bonae monetae” przez Antoniego Kossowskiego [APP, AK, sygn. 53/970/0/2.2/42, k. 33].

ANEKS

Źródło: Archiwum Państwowe w Poznaniu, Antoni Kossowski – spuścizna (podskarbi nadworny koronny), szef Regimentu Pieszego Łanowego, administrator ceł królewskich, seria: Akta dotyczące administracji ceł królewskich, sygn. 41, s. 2, 3, 4, 5.

Kontrakt dzierżawy ceł królewskich

[2]⁴²

Między Jaśnie Wielmożnym Jm Panem Antonim z Głogowy Kossowskim podskarbisem nadwornym koronnym generalnym skarbu JEKrmci administratorem z jednej, a Jm Panem Maciejem Dziębowskim [sic] podstolim braclawskim z drugiej strony stanął pewny i w niczym nieodmienny kontrakt w niżej opisany sposób i kondycji.

1 mo

Widząc JW. Jm Pan podstoli, jako Jm Pan Dziębowski trzymający dawniejszym kontraktem cła JEKrmci w innych prowincjach, które z prowincją mazowiecką i podlaską ex re commerciorum, mają komunikacją, umyślił i też prowincję mazowiecką i podlaską ex parte ceł JEKrmci Jm Panu Dziębowskiemu arendowanym puścić kontraktem jakoż a die 1ma January anni 1751 ad diem 1 mam January anni 1754, to jest na lat trzy consecutive po sobie idące, ze wszystkimi komorami, przykomórkami, szlakami, traktami, do tej prowincji należącymi puszcza i arenduje, pozwalając na nich wszelkiej ekspedycji ceł

---

⁴² Numeracja stron dokonana w czasach współczesnych.

JEKRMci ad regnum extra Regnum, et in Regno będącej lądem i wodą, tak od towarów, jako i bydła, koni, wołów zagranicznych, et in regno rodzących się według instruktarza prawem aprobowanego, z wolnym według potrzeby dozoru i interesu tychże ceł JEKRMci na komorach oficjalistów tak większych jako i mniejszych postanowieniem przyczynieniem, umniejszeniem jako się zdawać będzie w tym punkcie Jm Panu kontrahentowi z tą tylko kondycją, aby na te funkcje instrumentami z podpisem i pieczęcią samego JW Jm Pana podskarbiego nadwornego koronnego byli opatrzeni.

2 do

Względem arendowanej sumy Jm Pan Dziembowski jako kontrahent te-
raźniejszy prowincji mazowieckiej

[3]

podlaskiej submituję się niniejszym kontraktem płacić na rok dwa tysiące talarów curant, albo tynfów dziesięć tysięcy czerwonymi złotymi po tynfów trzynaście i dwa szóstaki bite, a to po skończonym każdym kwartale najdalej we dwie niedziele, to jest na każdy kwartał po tynfów dwa tysiące pięćset, na które kwity odbierać będzie.

3 tio

Konfiskat wszelkich medietatem JW. Jm Pan podskarbi nadworny koronny Jm Panu kontrahentowi pozwala cognitionem onychże in toto sobie reservando, a jako przy takich i tym podobnych interesach częstokroć trafia się napaść et ad jurgia et lites przychodzi hoc casu JW. Jm Pan podskarbi powaga i protekcją swoją interponere deklaruje, a Jm Pan kontrahent expensa prawne na siebie bierze.

4 to

Praecavet sobie Jm Pan kontrahent u JW. Jm Pana podskarbiego aby żadne libertacje na cła JEKRMci nie wychodziły, similiter Jw. Pan podskarbi mieć chce po Jm panu kontrahencie aby kupcy agrawowani i nadzwyczaj onorowani⁴³ niebyli, z czego mogłoby przyjść do suplik, memoriałów i skarg, a z stąd do dowodów inkwizycji i niepotrzebnych kłótni.

5 to

Komora lubelska in regno będąca, aby żadnej przeszkody in exactione ceł JEKRMci prowincjom ad Jm pana Dziembowskiego zaarendowanym nie czyniła oną Jw. Jm Pan podskarbi nadworny koronny Jm Panu Dziembowskiemu

---

⁴³ Onerować – obciążać.

puszcza i arenduje takim trzyletnim jako i prowincję mazowiecką kontraktem razem z komorą sandomierską do stołu JEK rMci należącą, z których to komór lubelskiej i sandomierskiej Jm pan Dzięmbowski po wypłaceniu pensji

[4]

kościelnych na komorze sandomierskiej ceł JEK rMci fundowanych i komportowaniu corocznie kwitów z wypłaconych tychże pensji złotych polskich tysięcy na rok do skarbu JW. Jm Pana podskarbiego nadwornego koronnego płacić obliguje się czterema jako wyżej ratami i po skończonym każdym kwartale za kwitami JW. Jm Pana podskarbiego nadwornego koronnego.

6 to

Po wyjściu tego kontraktu, jeśli by na czas dalszy cła JEK rMci arendowane były, tedy terazniejszy Jm Pan kontrahent w łasce JW. Jm Pana podskarbiego zamawia sobie aby mógł być pierwszy nad innych do kontraktu, w terazniejszym zaś czasie kontraktowym JW. Jm Pan podskarbi nadworny koronny asystencją z ludzi swoich nadwornych Jm Panu kontrahentowi według czasu i potrzeby deklaruje.

7 mo

Ex casibus fortuitis waruje sobie Jm Pan kontrahent generalne strzeż Boże powietrze nieprzyjacielską w państwie inkursję, lub całego wojska skonfederowanie przez co by commercia szwankować i upaść miały na ten czas praevia iuratoria comprobatione Jw. Jm Pan podskarbi nadworny koronny z sumy kontraktowej taką proportionaliter dać defalkę powinien będzie, jaką sam eo [...] ⁴⁴ od JEK rMci odbierze który to kontrakt i w nim opisane kondycje jako JW. Jm Pan podskarbi nadworny koronny Jm Panu kontrahentowi dotrzymać deklaruje, tak Jm Pan kontrahent to wypełnić i zachować sub vadio similis summae parte ab utraque przyrzeka i deklaruje, et in casum contraventionis forum ubiquinarium ⁴⁵ lub sądów JKMci asesorskich albo grodu warszawskiego respondendum obydwie strony sobie naznaczają i ten kontrakt dla większej wiary i wagi rękami własnymi i przy pieczęciach swoich podpisują.

[5]

Działo się w Warszawie dnia dwudziestego czwartego miesiąca listopada roku pańskiego tysięcznego siedemsetnego pięćdziesiątego.

Antoni z Głogowy Kossowski P[podskarbi]. N[adworny].K[oronny].

⁴⁴ Wyraz nieczytelny, zabrudzony lakiem od pieczęci.

⁴⁵ Ubiquinarium forum – poszukiwanie za obligiem należności w każdym sądzie.

M[aciej]. Józef Dziembowski

Dopisek na tej samej stronie

Ten kontrakt aprobuje na drugie triennium z wszystkimi w tym kontrakcie wyrażonymi kondycjami. Zaczynać ma się ten kontrakt nowy od d. 1 ma January Anno venture 1754, a kończyć się ma d. ultima xbris Anno 1756 millesimi septingentesimo quinquagesimi sexti.

Datt w Warszawie d. 1 ma Juli 1753.

+ A. Kossowski

Kolejny dopisek

Ten kontrakt prorogatur na dalszy czas przez który będę miał administrationen ceł królewskich.

Datt w Warszawie d. 6 xbris 1756.

+ A.Kossowski

ŹRÓDŁA RĘKOPIŚMIENNE:

AAC [Archiwum Archidiecezjalne w Częstochowie], LB Krzepice [Liber baptisatorum in ecclesia

parochiali ad S. Jacobum in Krzepice], sygn. KM 591.

AAC, LBCM Krzepice [Liber metrices baptisatorum, copulatorum et mortuorum ecclesiae

parochialis in Krzepice], sygn. KM 591.

AAC, MMC [Metrica seu cathalogus matrimonium contrahentium per me referendum Laurentium

Jacobum Wolnicki parochum Vetero Crepicensem conscriptus Anno Domini 1739], sygn.

KM 1140.

AAC, RZ [Rejestr zaślubionych od roku 1738 w parafii wsi Koziegłówki zaczęte], sygn. KM 579.

AAŁ [Archiwum Archidiecezjalne w Łodzi], KMS [księgi metrykalne parafii katolick-

iej w Sędziejowicach], zespół: 507/42/222.

AAP [Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu]:

AAP, KMR [księgi metrykalne parafii katolickiej w Rogoźnie], sygn. PM 252/01, PM 251/01

AAP, KMK [księgi metrykalne parafii katolickiej w Kępnie], sygn. PM 117/08,

AAP, KMO [księgi metrykalne parafii katolickiej w Ostrzeszowie], sygn. PM 210/05,

AAP, KMPF [księgi metrykalne parafii katolickiej Poznań Fara], sygn. PM 229/09,

AAP, KMM [księgi metrykalne parafii katolickiej w Mikstacie], sygn. PM 177/02.

AAW [Archiwum Archidiecezjalne we Włocławku], KMP [księgi metrykalne parafii katolickiej w Pyzdrach], zespół 513/132,

AAW, KMW [księgi metrykalne parafii katolickiej w Wierzchach], zespół 513/175.

AGAD [Archiwum Główne Akt Dawnych], ZAC [Zespół: Zbiór Aleksandra Czołowskiego] *korespondencja między różnymi osobami, częściowo nie ustalonymi*, sygn. 1/388/0/-/688,

AGAD, ZKS [Zespół: Księgi ziemskie i grodzkie sieradzkie, Acta castrensis Siradiensis –

relationes], sygn. 1/56/0/122.

AGAD, ZMK [Zespół: Metryka koronna], *księgi pieczętne*, sygn. 1/4/0/3/S 21.

APK [Archiwum Państwowe w Krakowie], SP [Zespół: Sąd Podkomorski, 1 Acta succameraria

palatinatus Cracoviensis] sygn. 29/18/0/1/8 i 29/18/0/1/9.

APP [Archiwum Państwowe w Poznaniu], AK [Zespół: Antoni Kossowski – spuścizna (podskarbi

nadworny koronny), szef Regimenty Pieszego Łanowego, administrator cel królewskich] *Akta dotyczące administracji cel królewskich*, sygn. 53/970/0/2.2/41 i 53/970/0/2.2/42.

APP, Zespół: Akta miasta Ryczywoń, księga wójtowska, sygn. 53/1115/0/-/I/7.

APP, Zespół: księga grodzka Ostrzeszów, mkr.: 18083, 18152.

AZO [Archiwum Ziemskie w Opawie – Zemske Archivum v Opave], SMS [zespół Sbirka matrik

Severomoravskeho kraje], sygn. Ka-II-3.

OSW [Österreichisches Staatsarchiv, Wiedeń], AD1 [akta: Dziembowski, Mathias Joseph,

Generalkommissär des Schatz - und Zollwesens in Polen, königlich polnischer Schatzpächter, Ritterstand, „von“] – sygn. AT-OeStA/AVA Adel RAA 90.39,

OSW, AD2[akta: Dziembowski, Mathias Joseph, Generalkommissar des Zollwesens in Polen,

Erhebung in den Ritterstand mit dem Ehrenworte „von“] – sygn. AT-OeStA/FHKA SUS Fam.A. DT-183.

PAN [Państwowa Akademia Nauk], BK [Biblioteka Kórnicka], rękopis 2072, 2073.

BIBLIOGRAFIA

Boniecki Adam. 1902. *Herbarz Polski*. Warszawa, t. V: wyd. Gebethner i Wolff.

Chłapowski Krzysztof, Ciara Stefan, Kądziała Łukasz, Nowakowski Tomasz, Opaliński Edward, Rutkowska Grażyna, Zielińska Teresa. 1992. *Urzednicy centralni i nadworni Polski XIV-XVIII wieku*. Spisy. Pod red. Gąsiorowskiego Antoniego, Kórnik, t. X: Polska Akademia Nauk, Biblioteka Kórnicka, Instytut Historii.

Doerr August. 1900. *Der Adel der Böhmischen Kronländer*. Praga: wyd. Rivnač.

Frank Karl Friedrich. 1967. *Standeserhebungen und Gnadenakte für das Deutsche Reich Und die Österreichischen Erblande bis 1806 sowie kaiserlich österreichische bis 1823 mit einigen Nachträgen zum "Alt-Österreichischen Adels-Lexicon 1823-1918*. Schloss Senftenegg, t. I (A-E):

wyd. autor.

Janas Eugeniusz, Kłaczewski Witold. 2002. *Urzednicy województw kijowskiego i czernihowskiego XV-XVIII wieku*. Spisy. pod red. Gąsiorowskiego Antoniego. Kórnik t. III, z. 4: Polska Akademia Nauk, Biblioteka Kórnicka, Kórnik, Instytut Historii.

Kiryk Feliks. 1994. *Siewierz, Czeladź, Koziegłowy. Studia i materiały z dziejów Siewierza i księstwa siewierskiego*, Katowice: wyd. Muzeum Śląskie.

Krakowski Bernard. 1968-1969. *Kossowski Antoni h. Dołęga (1701-1771) w: Polski Słownik Biograficzny*, t. XIV, s. 309-311. Wrocław-Warszawa-Kraków: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.

Matyszczuk Bronisław. 1982. *Bractwa Religijne na Jasnej Górze w okresie Polski Prze-*

drozbiorowej, Warszawa: wyd. Akademia Teologii Katolickiej.

Muznerowski Stanisław. 1914. Krzepice w przeszłości, Włocławek: wyd. Księgarnia Powszechna.

Nejman Elżbieta Halina. 2017. Szlachta sieradzka XIX w., Zduńska Wola [w:] <http://www.tpzp.pl/?herbarz-szlachty-sieradzkiej-xix-wieku,21> (dostęp 20.03.2020).

Sęczys Elżbieta. 2000. Szlachta wylegitymowana w Królestwie Polskim w latach 1836-1861, Warszawa: wyd. DiG.

Uruski Seweryn. 1906. Rodzina. Herbarz szlachty polskiej, Warszawa, t. III; wyd. Gebethner i Wolff.

Wiśniewski Jan. 1936. Diecezja Częstochowska. Opis historyczny kościołów i zabytków w dekanatach: Będzińskim, Dąbrowskim, Sączowskim, Zawierckim i Żareckim oraz parafii Olsztyn. Marjówka: wydawnictwo JEDNOŚĆ.

NOTA O AUTORZE

Piotr Maciej Dziembowski (1962), doktor historii (UAM 2012). Członek Towarzystwa Genealogiczno-Heraldycznego w Poznaniu (od 1997 jego wiceprezes), członek Towarzystwa Herold w Berlinie (od 1998) oraz członek Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (od 2013). Redaktor naczelny rocznika „Gens” wydawanego przez Towarzystwo Genealogiczno-Heraldyczne w Poznaniu (od 2004). Autor opracowań: *Proboszczowie parafii świętego Marcina i świętego Wincentego w Skórzewie* (2010), *Gmina Dopiewo – miejsce z historią* (2014), *Pozostałości cmentarza ewangelickiego w Zakrzewie* (2015) oraz wielu artykułów z dziedziny historii i genealogii. Od 2006 wiceprzewodniczący Rady Gminy w Dopiewie.